

problems: improving investment legislation; ensuring the effective implementation of the declared reforms; formation of an effective mechanism for ensuring organizational, institutional, financial and legal preconditions for the development of investment activity; creation of the automated information system; intensification of implementation of public-private partnership programs; construction of a rational system of innovation infrastructure.

***Key words:** investment; investment climate; foreign direct investment; investment policy; dynamics; economic and political situation; investment activity.*

УДК 336.027

DOI 10.31395/2415-8240-2020-96-2-34-53

ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄДИНОГО СОЦІАЛЬНОГО ВНЕСКУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

М. І. МАЛЬОВАНІЙ, доктор економічних наук

О. Т. ПРОКОПЧУК, кандидат економічних наук

М. М. МАЛЬОВАНА, аспірант

Уманський національний університет садівництва

В статті розглянуто особливості фінансового забезпечення системи загальнобов'язкового державного соціального страхування в умовах запровадження єдиного соціального внеску (ЄСВ). Проаналізовано основні показники, що характеризують фінансові надходження після запровадження ЄСВ. Розглянуто стан бюджетного фінансування соціальних програм. Здійснена оцінка впливу податкового навантаження (у т.ч. соціальних внесків) на розмір тіньової економіки. Окреслено основні заходи щодо боротьби з тіньовою економікою. Запропоновано та обґрунтовано перспективні напрями реформування умов нарахування та сплати ЄСВ, що полягають у

поступовому (еволюційному) розподілі навантаження по сплаті ЄСВ між роботодавцем і працівником. При цьому пропонується використовувати регресивну шкалу страхових ставок для подальшого зменшення навантаження на працівників, що отримують високі заробітні плати.

***Ключові слова:** загальнообов'язкове державне соціальне страхування, єдиний соціальний внесок (ЄСВ), регресивна шкала оподаткування, страхова ставка, бюджет, дефіцит.*

Постановка проблеми. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування у контексті охоплення населення захистом та розміром фінансових ресурсів є найважливішою складовою трирівневої системи соціального захисту в Україні. Функціонуючи на принципах обов'язковості страхування, солідарності та субсидування воно дає змогу попередити соціальні ризики, а у разі їх настання, мінімізувати втрати від них. При цьому, формування фінансових ресурсів переважно за рахунок страхових внесків зменшує навантаження на державні фінанси, а у багатьох країнах світу, завдяки частковій реалізації накопичувального принципу фінансування, може слугувати джерелом інвестиційних ресурсів для економіки держави. Складна демографічна та економічна криза в Україні генерує потужний дефіцит фінансових ресурсів для виконання функцій, що стоять перед системою загальнообов'язкового державного соціального страхування, насамперед, у частині пенсійного страхування. Оскільки подальше зменшення кількості пенсіонерів шляхом підняття пенсійного віку обмежене максимум 65 роками, а кардинальне збільшення чисельності працездатного населення, з об'єктивних причин, неможливе, то, на думку авторів, одним з основних напрямів щодо реформування даного рівня є збільшення рівня надходжень через поступову детінізацію економіки шляхом реформування порядку нарахування та сплати єдиного соціального внеску (надалі ЄСВ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження, що пов'язані з функціонуванням та реформуванням ЄСВ в Україні висвітлені у численних

наукових працях вітчизняних вчених: Є. М. Богатирьової та І. В. Мартинюка [1], А. М. Соколовської [12], Л. М. Очеретько та С. Ю. Стратулат [10], А. А. Машевської [7], Л. П. Шевчук зі співавторами [13], І. В. Павленко та С. М. Солодовнікова [11], Т. М. Козир та І. С. Тиванюк [5], Т. О. Меліхова та Л. В. Корнєв [8] тощо. Проте проблема існування тіньової економіки та приховування заробітної плати від сплати соціального внеску залишається актуальною в Україні і нині. Це обумовлює необхідність проведення подальших досліджень у межах даної проблематики.

Методика досліджень. Метою дослідження є обґрунтування напрямів реформування умов нарахування та сплати ЄСВ, що полягають у поступовому (еволюційному) розподілі навантаження по сплаті ЄСВ між роботодавцем і працівником. Теоретико-методологічними засадами дослідження є наукові підходи щодо з'ясування проблем та перспектив функціонування ЄСВ в Україні з огляду на забезпечення фінансовими ресурсами системи загальнообов'язкового державного соціального страхування. Дослідження проводилося за допомогою методів порівняння; статистичного, графічного та абстрактно-логічного.

Результати досліджень. Проблема зменшення рівня тіньової економіки в Україні завжди перебуває у фокусі уваги як науковців так і уряду. Однією зі складових тіньової економіки, що негативно позначається на формуванні джерел фінансування у соціальному страхуванні, є часткове або повне приховування заробітної плати (доходу) від оподаткування. Одним з основних чинників, що впливає на існування в Україні тіньової заробітної плати (доходу) є високий рівень навантаження на фонд оплати праці у частині сплати ЄСВ (водночас, слід зазначити, що дослідження Мalyovanyı M., Rolinskyı O., Lysa N. [18] підтверджують наявність інших чинників, які є не менш важливими). Тому, з 2015 року в Україні відповідно до п. 3 розд. II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 77 було зменшено ЄСВ для платників майже удвічі [3]. Проте, дане зменшення мало невеликий ефект, оскільки супроводжувалося рядом застережень і умов. Платники могли застосовувати понижуючий

коефіцієнт до ставки ЄСВ за умови, коли база нарахування ЄСВ за місяць, за який нараховується зарплата (дохід) у порівнянні із середньомісячною базою нарахування ЄСВ за 2014: 1) збільшиться у 2,5 рази й більше (до діючої ставки ЄСВ можливо було застосувати коефіцієнт 0,4); 2) збільшиться менше ніж у 2,5 рази (до діючої ставки ЄСВ можливо було застосувати коефіцієнт, який самостійно розраховувався шляхом ділення середньомісячної бази нарахування ЄСВ за 2014 рік на базу нарахування за місяць, за який нараховується зарплата та/або винагорода за цивільно-правовими договорами (такий коефіцієнт буде більшим ніж 0,4). Також роботодавцями слід було виконати цілий ряд умов [3].

За даними Фіскальної служби України даними нормами у 2015 році скористалися всього біля 10 тис. господарюючих суб'єктів, що складає близько 0,5% від кількості суб'єктів господарювання в Україні [2]. В результаті цього рівень тіньової економіки у 2015 році в Україні за даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України залишився майже на такому самому рівні як і у 2014 році та коливався, у залежності від методів оцінки розміру тіньової економіки, від 26% (за методом збитковості підприємств) до 56 % (метод “витрати населення – роздрібний товарооборот”) [9]. Тому з 1 січня 2016 року відповідно до Закону України від 24 грудня 2015 р. № 909-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році» [4] загальна ставка ЄСВ, що сплачується роботодавцями була одноразово зменшена до 22 % (без розмежування по класу ризику), а працівників повністю звільнили від сплати ЄСВ. Як показує світовий досвід, значне зниження ставок внесків на соціальне страхування без проведення комплексної боротьби з причинами тіньової економіки, у більшості випадків не приносило реальних результатів. Навпаки, як свідчать дослідження А. М. Соколовської, складні демографічні проблеми й фіскальні дисбаланси змусили уряди більшості європейських країн в останні роки переглянути ставки внесків на соціальне страхування. У результаті лише 7 країн ЄС знизили загальну ставку внесків, 18 — підвищили її, з них 4 країни зробили це символічно.

Найістотніше збільшено ставки в Словаччині, Нідерландах, Франції, Швеції й Литві, а знижено — в Румунії (з 53,25 до 44,5 %) та Угорщині (із 49 до 43 %) [12, с. 13]. В Австралії планують поступове збільшення ставки страхових внесків з 9,0 % у 2014 році до 12 % у 2025 році [20].

Як наслідок, кардинальне зменшення розміру ЄСВ у 2016 році без комплексного підходу до вирішення інших проблем існування тіньової економіки, з одного боку, привело до значного дефіциту коштів у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування, а, з іншого боку, не принесло реальних результатів щодо детінізації економіки України. І лише після одноманентного разового збільшення розмірів мінімальної заробітної плати вдалося дещо знизити рівень тіньової економіки – у 2018 році – біля 30 % (хоча він і надалі залишається найвищим серед країн Європи).

Водночас, таке кардинальне зменшення ставки ЄСВ призвело до значного скорочення надходжень (рис. 1).

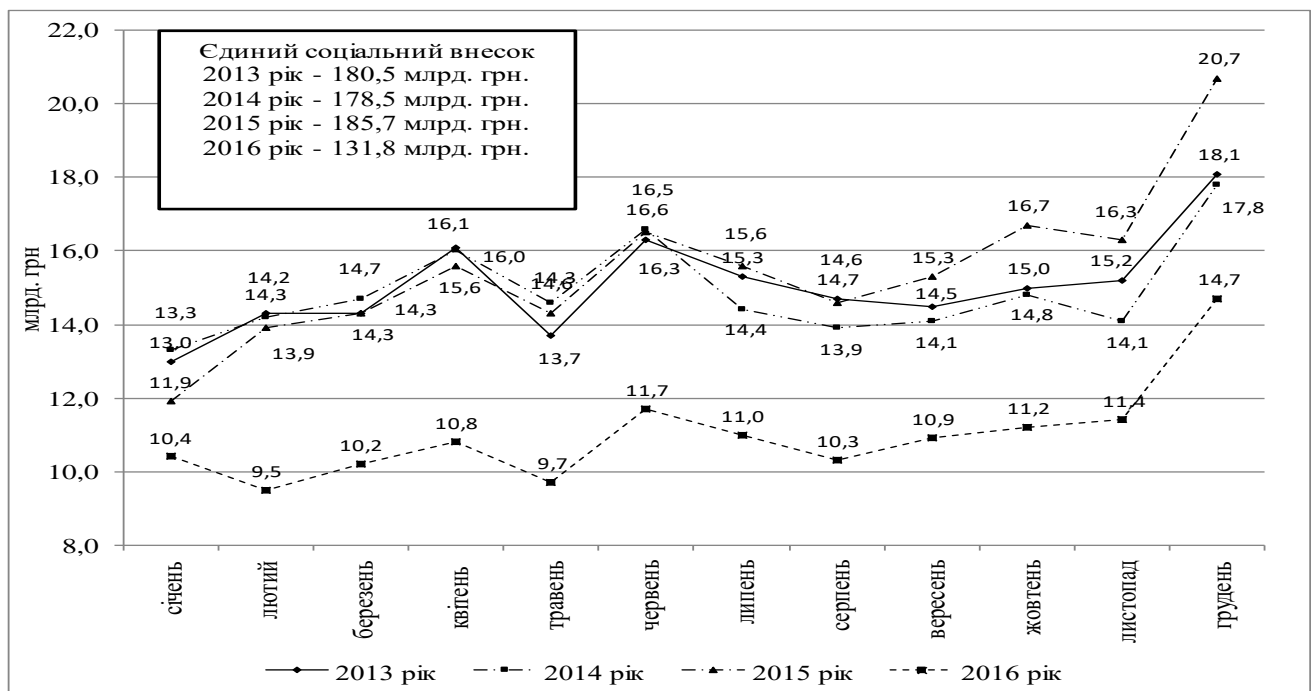

Рис. 1. Динаміка надходження єдиного соціального внеску за 2013-2016 рр.

Джерело: розрахунки автора на основі: Пенсійного фонду України [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua>; Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/>.

* Показники без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції

Протягом 2016 року в Україні усіма платниками було сплачено ЄСВ на суму 131,8 млрд грн, що на 53,9 млрд грн менше ніж у 2015 році. Загалом у 2016 році падіння розміру ЄСВ до попереднього періоду становило 29,00 % при майже дворазовому зменшенні розміру страхової ставки. За умови стабільної економічної ситуації можливо було стверджувати, що спостерігається значна детінізація економічної системи. Проте, таке незначне зменшення розмірів ЄСВ було досягнуто винятково за рахунок інфляційних процесів (лише протягом 2014–2016 рр. рівень інфляції склав 74,7 %) (рис. 2), що не дає змоги реально оцінити вплив зменшення страхових ставок на розмір заробітних сплат та на рівень тінізації доходів населення.

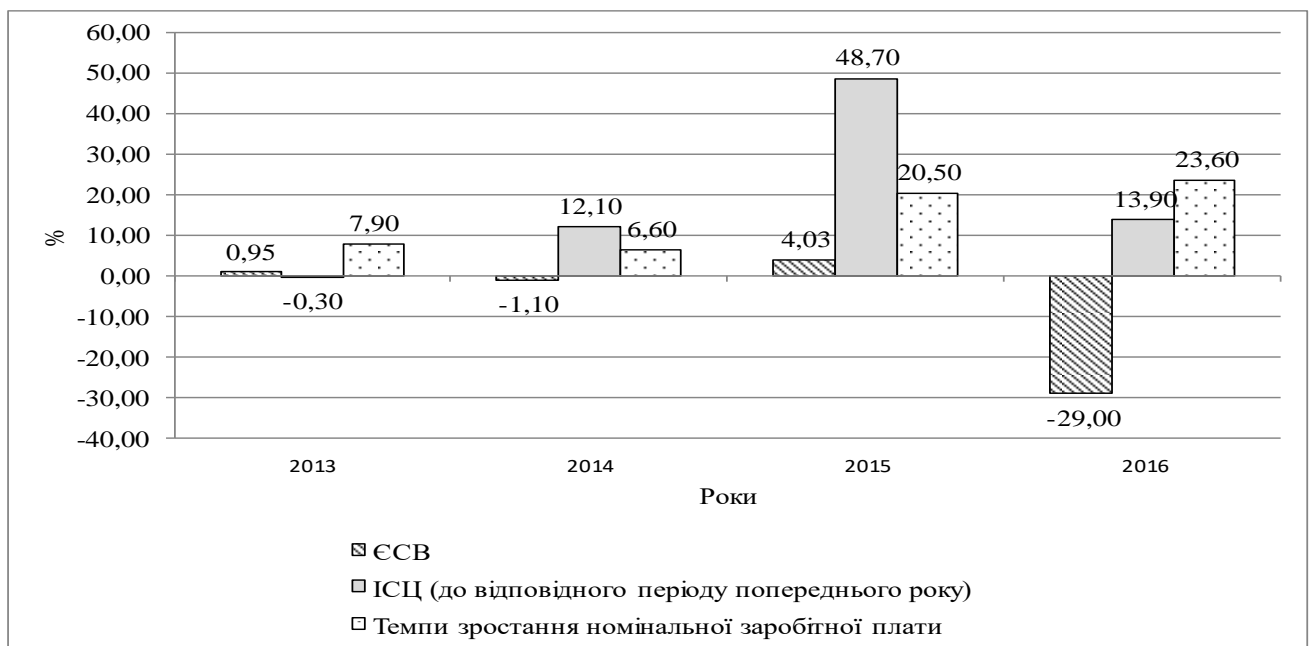

Рис. 2. Темпи зростання загального розміру єдиного соціального внеску, ІСЦ та номінальної заробітної плати в Україні за 2013-2016 рр.

Джерело: розрахунки автора на основі: Пенсійного фонду України [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua>; Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/>.

* Показники без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції

У 2017 році надходження ЄСВ склали 168,5 млрд грн, і лише у 2018 році перевищили показник 2015 року – 228,0 млрд. грн. Унаслідок одноразового суттєвого зменшення розмірів ЄСВ за умови нестабільної соціальної та

економічної ситуації в країні, що супроводжується зниженням темпів економічного розвитку, скороченням числа платників страхових внесків (унаслідок військових дій на сході України та окупації АР Крим лише протягом 2014-2015 років кількість фізичних осіб платників ЄСВ скоротилася з 13514,9 тис. осіб до 11918,5 тис. осіб), прискоренням інфляційних процесів відбувається подальше розбалансування бюджетів фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування через значне зменшення надходжень ЄСВ. Все це призводить до збільшення фінансового навантаження на бюджетну систему країни, яка змушена перебирати на себе фінансування невластивих їй соціальних виплат та допомог (рис. 3).

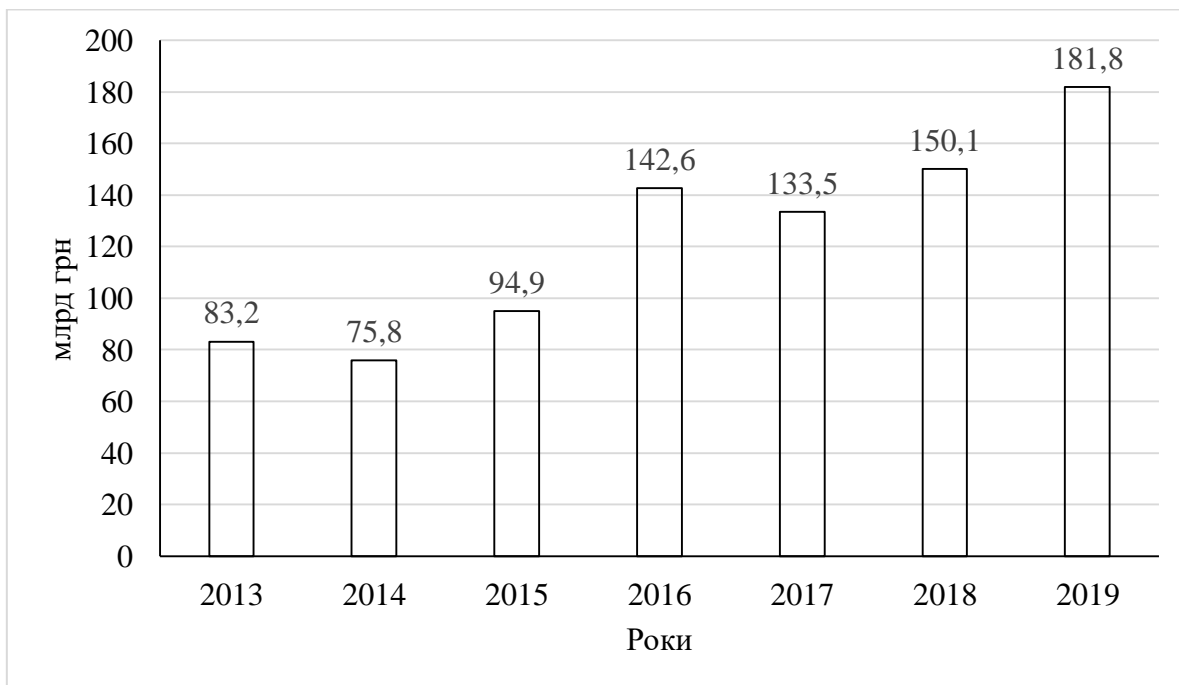

Рис. 3. Динаміка державного фінансування Пенсійного фонду України за 2013-2019 рр.

Джерело: розрахунки автора на основі: Пенсійного фонду України [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua>.

*Показники без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції

Лише протягом 2013–2016 рр. розмір бюджетних ресурсів на фінансування пенсійних програм збільшився з 83,2 млрд грн у 2013 році до 142,6 млрд грн у 2016 році. А у 2019 році склав 181,8 млрд грн. При цьому, якщо у 2013 році на покриття дефіциту спрямовувалося 21,8 млрд грн або 26,2 % усіх виділених

коштів (інші фінансові ресурси спрямовувалися на фінансування пенсій за різними законами та програмами), то у 2016 році дефіцит Пенсійного фонду України, що було профінансовано з державного бюджету склав 84,8 млрд грн або 59,5 % усіх виділених коштів. Це свідчить про те, що уряд у найближчій перспективі не очікує реальних результатів від зниження ставки ЄСВ до 22 % (темпи зростання номінального розміру заробітної плати в Україні у цілому корелюються з темпами інфляції).

Значний дефіцит фінансових ресурсів у системи загальнообов'язкового державного соціального страхування та неможливість його повністю покрити за рахунок бюджетних коштів вимагають пошуку нових підходів до детінізації доходів громадян.

Одним із пропонованих заходів по боротьбі з тіньовою економікою, на думку урядовців, може бути подальше збільшення розміру мінімальної заробітної плати.

З одного боку, значне збільшення мінімальної заробітної плати може позитивно вплинути на скорочення розміру тіньового сектору економіки, оскільки змусить адміністративно збільшити у приватному секторі розмір офіційної заробітної плати працівника, з якої сплачуються страхові внески та податки. Зменшиться навантаження на державний бюджет, у якому потрібно буде менше виділяти фінансових ресурсів на покриття дефіциту Пенсійного фонду України (за рахунок збільшення розміру власних надходжень через зростання розміру страхових внесків), а також на фінансування інших соціальних виплат (у т.ч. субсидій на оплату житлово-комунальних послуг), які прив'язані до розміру доходу отримувача (за рахунок легалізації тіньових доходів населення). Збільшиться надходження до бюджетної системи унаслідок зростання сплати ПДФО (рис. 4).

З іншого боку, значне зростання розміру мінімальної заробітної плати без реальної детінізації приватного сектору економіки може спричинити: по-перше, значний дефіцит фінансових ресурсів у бюджетній системі (унаслідок збільшення потреби для виплати заробітної плати працівників бюджетних

установ); по-друге, зростання цін (за незадовільного рівня антимонопольної боротьби в Україні будь-які значні бюджетні асигнування на збільшення розміру заробітних плат, пенсій чи соціальних виплат тягнуть за собою зростання споживчих цін); а, по-третє, збільшення рівня безробіття і як наслідок усього цього – не лише уповільнення економічного зростання, а й розгортання нової фінансової та економічної кризи.

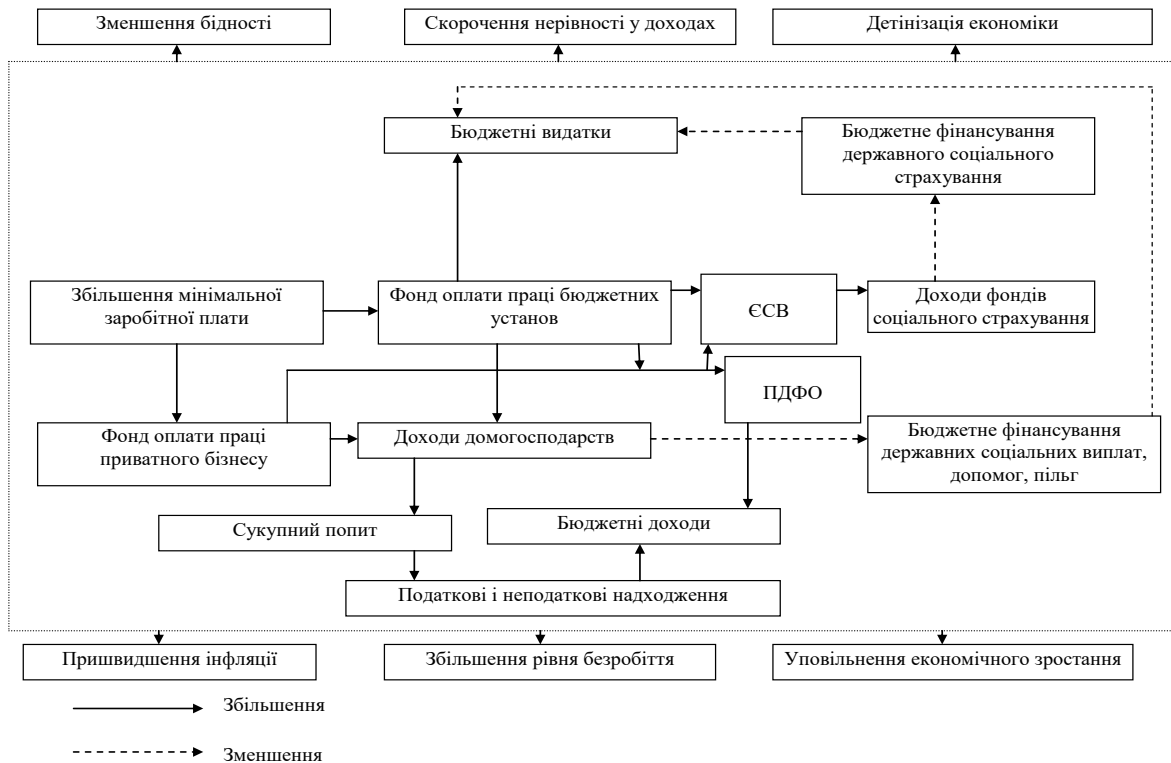

Рис. 4. Взаємозв'язок розміру мінімальної заробітної плати та економічних і фінансових показників

Джерело: розроблено автором

Особливо важливим є врахування впливу підняття мінімальної заробітної плати на ринок праці, і, зокрема, на динаміку і рівень зайнятості і безробіття, структуру робочої сили, розподіл зайнятості між формальними і неформальним секторами економіки. Оскільки значне одноразове зростання розміру мінімальної заробітної плати може викликати у приватному секторі: 1) масове звільнення працівників з метою мінімізації витрат. При цьому, як правило, будуть звільнятися найменш кваліфіковані працівники, які потребуватимуть

державної соціальної допомоги. Дослідження зарубіжних вчених засвідчують негативний вплив зростання МЗП на рівень безробіття [14, 15, 7]; 2) збільшення витрат бізнесу на оплату праці та додаткові соціальні відрахування в умовах економічної кризи може спричинити уповільнення економічного зростання; 3) зростання витрат на оплату праці може спричинити перехід частини бізнесу, насамперед малого, у тінь. Так, наприклад, збільшення у 2001 році МЗП в Угорщині в 1,6 рази призвела до втрати 12 тис. працівників з 328 тисяч, що працювали у малому бізнесу [16]; 4) значне підвищення витрат на оплату праці демотивуватиме бізнес виходити з тіні; 5) підвищення мінімальної заробітної плати може підвищити рівень пропозиції робочої сили, що, у деякій мірі, може стати фактором зростання безробіття. Таким чином, без урахування усіх наслідків та можливостей, збільшення мінімальної заробітної плати може дати зворотній ефект і стати основним фактором збереження і навіть розширення неформального сектору економіки у короткостроковій перспективі.

Підвищення розміру МЗП, беззаперечно, позитивно позначається на зменшенні бідності, скороченні нерівності у суспільстві та покращенні людського капіталу. Але, на переконання автора, повинно відбуватися з врахуванням існуючої соціально-економічної ситуації в країні і лише у межах наявних фінансових ресурсів.

На глибоке переконання автора, подальші кроки по боротьбі з тіньовою оплатою праці мусять бути зосереджені у подальшому реформуванні умов нарахування та сплати ЄСВ. Як наголошується у дослідженнях Мальованого М.І. [6] та інших науковців [12] проблемою України є не стільки розмір ЄСВ (у багатьох країнах світу він значно вищий [21]), особливо після зменшення ЄСВ в Україні до 22%), стільки нерівномірний розподіл навантаження по його сплаті між роботодавцем і працівником. Оскільки нарахування та сплата ЄСВ здійснюється роботодавцем, то втрата бажання приховувати заробітну плату з боку роботодавця буде основним фактором виведення її з тіні. Тому, з метою подальшої детінізації економіки, автором пропонується поступовий (еволюційний) розподіл навантаження по сплаті ЄСВ

між роботодавцем і працівником. При цьому запропоновано використовувати регресивну шкалу страхових ставок для подальшого зменшення навантаження на працівників що отримують високі заробітні плати (рис. 5).

Рік	Розмір єдиного соціального внеску (максимальний) (ЄСВ) у 2020 р.	
	Для роботодавців – 22,0%	Для працівників – 0%
Пропонована зміна розміру єдиного соціального внеску (максимальний) (ЄСВ)		
1	Для роботодавців – 19,875%	Для працівників – 2,125 + 2 % накопичувальна система
	Зменшення ставки ЄСВ на 0,5% зі зростанням розміру заробітної плати (доходу) на 1 мінімальну заробітну плату (МЗП) починаючи з заробітної плати, що становить 3 МЗП	
2	Для роботодавців – 17,75%	Для працівників – 4,25% + 3 % накопичувальна система
	Зменшення ставки ЄСВ на 0,4% зі зростанням розміру заробітної плати (доходу) на 1 мінімальну заробітну плату (МЗП) починаючи з заробітної плати, що становить 3 МЗП	
3	Для роботодавців – 15,625%	Для працівників – 6,375% + 4 % накопичувальна система
	Зменшення ставки ЄСВ на 0,3% зі зростанням розміру заробітної плати (доходу) на 1 мінімальну заробітну плату (МЗП) починаючи з заробітної плати, що становить 3 МЗП	
4	Для роботодавців – 13,5%	Для працівників – 8,5% + 5 % накопичувальна система
	Зменшення ставки ЄСВ на 0,2% зі зростанням розміру заробітної плати (доходу) на 1 мінімальну заробітну плату (МЗП) починаючи з заробітної плати, що становить 3 МЗП	
(кінцевий розмір)	Для роботодавців – 13,5%	Для працівників – 8,5% + 5 % накопичувальна система
	Зменшення ставки ЄСВ на 0,2% зі зростанням розміру заробітної плати (доходу) на 1 мінімальну заробітну плату (МЗП) починаючи з заробітної плати, що становить 3 МЗП	

Збільшення розміру МЗП щомісяця на 2 %

* максимальний розмір заробітної плати (доходу) з якого сплачуються страхові внески становить 25 ПМ.

Рис. 5. Пропонований розподіл навантаження по сплаті ЄСВ між роботодавцем і працівником

Джерело: розроблено автором

Висновки. Запропонований підхід до поступового забезпечення рівномірного навантаження зі його сплати між роботодавцем і працівником дасть змогу:

1) поступово зменшити навантаження на фонд оплати праці для роботодавця з 22,0 % у 2020 р. до 13,5 %, що позитивно вплине на скорочення розміру тіньової економіки. Розрахунки свідчать (при розрахунках бралися наступні показники: 1) розмір МЗП – 4723 грн;

2) максимальний розмір заробітної плати (доходу), з якого стягуються страхові внески – 15 розмірів МЗП), що роботодавець, який сплачував з мінімальної заробітної плати 4723 грн за 22 % ставки ЄСВ у 2020 р. – 1039,06 грн, буде сплачувати після зменшення ставки ЄСВ до 13,5 % – 637,6 грн. Якщо ж заробітна плата становить 70845 (15 розмірів МЗП), то роботодавець замість нинішньої сплати ЄСВ у розмірі 15585,9 грн буде сплачувати, за умови застосування регресивної шкали оподаткування, 7863,8 грн. Тобто, таким чином у роботодавця зникне економічний інтерес до приховування заробітної плати у розмірі, як мінімум, 2–3 МЗП для працевдатних осіб, що відповідним чином позначиться і на зростанні надходжень фінансових ресурсів до бюджетів різних рівнів від сплати податку на доходи фізичних осіб;

3) уникнути появи значного дефіциту фінансових ресурсів (при оптимістичному сценарію розвитку подій – швидкому скороченні розмірів тіньової економіки – можливо очікувати навіть зростання надходжень коштів від сплати ЄСВ уже в перші роки);

4) підвищити рівень податкової культури серед населення та поступово формувати у особи зростання відповідальності за власне життя.

Водночас, дані зміни слід проводити за умови комплексної боротьби з іншими чинниками, що формують тіньовий сектор економіки (низька податкова культура платників податків, високий рівень монополії у багатьох галузях економіки, неефективна регулятивна політика, складне адміністрування податків, високий рівень корупції в державних органах влади тощо). При

цьому, як свідчить зарубіжний досвід боротьби з тіньовою економікою, навіть за умови комплексного використання усіх інструментів коротко- та середньотерміновому періоді гіпотетично можливо очікувати приріст ВВП на рівні 0,8–1,1 % щорічно, а у довготерміновому періоді – на рівні 1,9 %. Разом з тим, зростання темпів приросту сплати податків та страхових внесків оцінюють на рівні 0,6 % та 0,9 % відповідно [17].

Література

1. Богатирьова Є. М., Мартинюк І. В. Оподаткування праці в Україні: генеза та перспективи розвитку. *Наукові записки Національного університету Острозька академія*. 2019. № 13. С. 48–54.
2. Діяльність суб'єктів господарювання. Статистичний збірник. Державна служба статистики України, 2016. – [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці» від від 28.12.2014 № 77-VIII. – [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/77-19>.
4. Закон України Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 5, ст.47) [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/909-19>.
5. Козир Т. М., Тиванюк І. С. Реформування єдиного соціального внеску: проблеми та перспективи. *Академічний огляд*. 2015. № 1. С. 53–60.
6. Мальований М. І. Фінансові аспекти функціонування системи соціального захисту населення в Україні. 2016.
7. Машевська А. А. Особливості нарахування єдиного соціального внеску. *Причорноморські економічні студії*. 2019. № 39 2. С. 103–107.

8. Меліхова Т. О., Корнєв Л. В. Удосконалення методичних підходів до внутрішнього контролю нарахування заробітної плати для підвищення економічної безпеки підприємства. *Агросвіт*. 2020. № 1. С. 17–23.
9. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2016. - [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>.
10. Очеретько Л. М., Стратулат С. Ю. Вектори уніфікації звітності з ПДФО та ЄСВ. *Інноваційна економіка*. 2015. № 5. С. 185–190.
11. Павленко І. В., Солодовніков С. М. Застосування знижувального коефіцієнта при реформуванні ЄСВ. Doctoral dissertation, Сумський державний університет, 2015.
12. Соколовська А. М. Реформа єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування в Україні. *Фінанси України*. 2015. № 7. С. 7–23.
13. Шевчук Л. П., Гончарук Ю. Ю., Шевчук А. А. Контроль зменшення ЄСВ – інструмент збільшення фінансових ресурсів місцевих бюджетів. *Економічні науки*. 2015. № 12 (1). С. 385–393.
14. Abowd J., Kramarz F., Margoliz D. Minimum Wages and Employment in France and the United States: NBER Working Paper, 1999.
15. Brown C., Gilroy C., Kohen A. The effect of the minimum wage on employment and unemployment: a survey. *National Bureau of Economic Research*. 1982.
16. Kertesi G., Köllö J. Fighting "low equilibria" by doubling the minimum wage. Hungary's experiment", IZA DP, 2003. 970) p.
17. Krstić G., Schneider F. Formalizing the shadow economy in Serbia. Belgrade: Springer Open, 2015.
18. Malyovanyi M., Rolinskyi O., Lysa N. Selected aspects of the social protection system's financial security in the context of shadow economy. *Economic Annals-XXI*. 2016. Vol. 158. № 3–4. P. 88–91.

19. Neumark D., Schweitzer M., Wascher W. The effects of minimum wages throughout the wage distribution (No. w7519). *National bureau of economic research*. 2000.

20. Pensions at a Glance / OECD, 2016. [Электронный ресурс]: Режим доступа: <http://www.oecd.org/els/soc/pensionsataglancepensioncalculator.htm>.

21. Social Security Programs Throughout the World: Europe, 2014 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.ssa.gov/policy/docs/progdesc/ssptw/2014-2015/europe/ssptw14europe.pdf>.

References

1. Bohatyriova, Y. M. Martyniuk, I. V. (2019). Labor Taxation in Ukraine: Genesis and Development Prospects. *Scientific Notes of the National University of Ostroh Academy*, no. 13, pp. 48–54.

2. Activities of business entities. Statistical collection. State Statistics Service of Ukraine, 2016. - [Electronic resource]: Access mode: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

3. Law of Ukraine “On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Reforming Compulsory State Social Insurance and Legalization of the Wage Fund” of December 28, 2014 No. 77-VIII. - [Electronic resource]: Access mode: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/77-19>.

4. Law of Ukraine «On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Certain Legislative Acts of Ukraine on Balancing Budget Revenues in 2016» (Verkhovna Rada (BBR) Bulletin, 2016, No. 5, p.47) [Electronic resource]: Access mode: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/909-19>.

5. Kozyr, T. M., Tyvaniuk, I. S. (2015). Reforming the Single Social Contribution: Challenges and Prospects. *Academic Review*, no. 1, pp. 53–60.

6. Malyovanyi, M. I. (2016). Financial aspects of functioning of the system of social protection of the population in Ukraine.

7. Mashevskaya, A. A. (2019). Features of accrual of a single social contribution. *Black Sea Economic Studies*, no. 39 (2), pp. 103–107.
8. Melikhova, T. O., Korniev, L. V. (2020). Improvement of methodological approaches to internal control of payroll for improving the economic security of an enterprise. *Agrosvit*, no. 1, pp. 17–23.
9. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine, 2016. - [Electronic resource]: Access mode: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=en-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>.
10. Ocheretko, L. M., Stratulat, S. Y. (2015). Vectors for unification of IT and SSC reporting. *Innovative Economics*, no. (5), pp. 185–190.
11. Pavlenko, I. V., Solodovnikov, S. M. (2015). Application of the reduction factor in the reform of the SSC (Doctoral dissertation, Sumy State University).
12. Sokolovska, A. M. (2015). Reform of the single contribution to compulsory state social insurance in Ukraine. *Finance of Ukraine*, no. 7, pp. 7–23.
13. Shevchuk, L. P., Honcharuk, Y. Y., Shevchuk, A. A. (2015). Reduction of SSC is a tool to increase the financial resources of local budgets. *Economic sciences*, no. 12 (1), pp. 385–393.
14. Abowd J., Kramarz F., Margoliz D. (1999) Minimum Wages and Employment in France and the United States: NBER Working Paper.
15. Brown, C., Gilroy, C., Kohen, A. (1982). The effect of the minimum wage on employment and unemployment: a survey (No. w0846). National Bureau of Economic Research.
16. Kertesi, G., Köllö, J. (2003). Fighting "low equilibria" by doubling the minimum wage. Hungary's experiment", IZA DP, 970 p.
17. Krstić, G., & Schneider, F. (2015). Formalizing the shadow economy in Serbia. Belgrade: Springer Open.

18. Malyovanyi M., Rolinskyi O., Lysa N. (2016). Selected aspects of the social protection system's financial security in the context of shadow economy, *Economic Annals-XXI.*, vol. 158, no. 3–4 (2), pp. 88–91.

19. Neumark, D., Schweitzer, M., Wascher, W. (2000). The effects of minimum wages throughout the wage distribution (No. w7519). National bureau of economic research.

20. Pensions at a Glance / OECD, 2016. [Electronic resource]: Access mode: <http://www.oecd.org/els/soc/pensionsataglancepensioncalculator.htm> .

21. Social Security Programs Throughout the World: Europe, 2014 [Electronic resource]: <http://www.ssa.gov/policy/docs/progdesc/ssptw/2014-2015/europe/ssptw14europe.pdf>.

Аннотация

Малеваный М. И., Прокопчук Е. Т., Малевана М. Н.

Функционирование единого социального взноса: проблемы и перспективы

Постановка проблемы. *Общеобязательное государственное социальное страхование в контексте охвата населения защитой и размером финансовых ресурсов является важнейшей составляющей трехуровневой системы социальной защиты в Украине. Сложная демографическая и экономический кризис в Украине генерирует мощный дефицит финансовых ресурсов для выполнения функций, стоящих перед системой общеобязательного государственного социального страхования. Одним из основных направлений по решению данной проблемы является увеличение уровня поступлений через постепенную детенизацию экономики путем реформирования порядка начисления и уплаты единого социального взноса (далее ЕСВ).*

Цель исследования. *Целью исследования является обоснование направлений реформирования условий начисления и уплаты ЕСВ, которые заключаются в постепенном (эволюционном) распределении нагрузки по уплате ЕСВ между работодателем и работником.*

Методы исследования. Теоретико-методологическими основами исследования являются научные подходы по выяснению проблем и перспектив функционирования ЕСВ в Украине с точки зрения обеспечения финансовыми ресурсами системы общеобязательного государственного социального страхования. Исследование проводилось с помощью методов сравнения; статистического, графического и абстрактно-логического.

Результаты исследования. В целях борьбы с теневой экономикой, а именно сокращением заработной платы (дохода) от налогообложения, в Украине снизили одномоментно ставку ЕСВ до 22 %. Выявлено, что кардинальное уменьшение размера ЕСВ в 2016 году без комплексного подхода к решению других проблем существования теневой экономики, с одной стороны, привело к значительному дефициту средств в системе общеобязательного государственного социального страхования (потребность в бюджетных средствах выросла с 83,2 млрд грн в 2013 году до 181,8 млрд грн в 2019 году), а с другой стороны, не принесло реальных результатов по детенизации экономики Украины (за период 2016–2019 гг. размер теневого сектора экономики снизился лишь на несколько пунктов). Для уменьшения размеров теневого сектора экономики и увеличения поступлений ЕСВ авторами предлагается постепенное (эволюционное) распределение нагрузки по уплате ЕСВ между работодателем и работником. При этом предложено использовать регрессивную шкалу страховых ставок для дальнейшего уменьшения нагрузки на работников, которые получают высокие заработные платы

Выводы. Предложенный подход к постепенному обеспечению равномерной нагрузки с его уплаты между работодателем и работником позволит: 1) постепенно уменьшить нагрузку на фонд оплаты труда для работодателя с 22,0 % в 2020 до 13,5 %;

2) избежать появления значительного дефицита финансовых ресурсов (при оптимистичном сценарии развития событий – быстрому сокращению размеров теневой экономики – можно ожидать даже роста поступлений

средств от уплаты ЕСВ уже в первые годы);

3) повысить уровень налоговой культуры среди населения и постепенно формировать у работников рост ответственности за собственную жизнь.

Ключевые слова: *общеобязательное государственное социальное страхование, единый социальный взнос (ЕСВ), регрессивная шкала налогообложения, страховая ставка, бюджет, дефицит.*

Annotation

Malyovanyi M. I., Prokopchuk O. T., Malyovana M. N.

Functioning of a single social contribution: challenges and prospects

Problem statement. *Obligatory state social insurance in the context of coverage of the population with insurance and the size of financial resources is one of the most important components of a three-level system of social protection in Ukraine. Difficult demographic situation and economic crisis in Ukraine generate a considerable deficit of financial resources to perform functions that obligatory state social insurance is facing. One of the main directions to solve this problem is to increase the level of receipts through a gradual unshadowing the economy by reforming the procedure of assessment and payment of single social contribution (hereafter – SSC).*

Aim of the research. *The goal of the study is to substantiate the directions of reforming the conditions of assessment and payment of SSC that lie in the gradual (evolutionary) distribution of the payment burden of SSC between an employer and an employee.*

Methods of the research. *Theoretical and methodological principles of the research are scientific approaches to determining the problems and prospects of the functioning of SSC in Ukraine in terms of providing the system of obligatory state social insurance with financial resources. To conduct the research the following methods were applied: comparison, statistic, graphic, abstract and logical methods.*

Findings of the research. *In order to fight the shadow economy, namely*

concealment of salary (income) from taxing, the SSC rate was reduced to 22% in Ukraine.

It has been found that drastic reduction of SSC in 2016 without complex approach to solving other problems of the existing shadow economy, on the one hand, led to a considerable deficit of funds in the system of obligatory state social insurance (the need in the budget funds increased from 83,2 billion UAH in 2013 to 181,8 billion UAH in 2019). On the other hand, it hasn't brought real results as to the unshadowing of the economy in Ukraine (over 2016–2019 the size of a shadow sector of the economy decreased only by several points).

To reduce the size of the shadow sector of economy and to increase the receipts of SSC the authors suggest gradual (evolutionary) distribution of the burden of the SSC payment between employers and employees. It is suggested to use a regressive scale of insurance rates for further decrease of the burden on employees that receive high salaries.

Conclusions. *Suggested approach to a gradual provision of an even burden from SSC payment between an employer and an employee will allow: 1) to decrease gradually the burden on the payroll for employers from 22,0 % in 2020 to 13,5 %;*

2) to avoid a considerable deficit of financial resources (in case of optimistic development of events (a rapid reduction of shadow economy), it is even possible to expect the increase of receipts from payment of SSC in the first years);

3) to increase the level of tax culture across the population and to gradually form the responsibility of employees for their own lives.

Key words: *obligatory state social insurance, single social contribution (SSC), regressive taxing scale, insurance rate, budget, deficit.*